

POSTANOWIENIE

Dnia 18 marca 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn (sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

w sprawie z powództwa Wojewódzkiego Inspektoratu Transportu Drogowego w G.
przeciwko Bogdanowi C.

o odszkodowanie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 18 marca 2010 r.,

zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Okręgowego - Sądu
Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 20 listopada 2009 r.,

"Czy przepis art. 76 ust. 2 ustawy z dnia 24 sierpnia 2006 roku o służbie cywilnej (Dz. U. 2006, Nr 170, poz. 1218 ze zm.) dopuszczał możliwość zawarcia z kandydatem na inspektora Inspekcji Transportu Drogowego, o którym mowa w par. 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 5 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowych warunków odbywania praktyki, sposobu organizacji kursów specjalistycznych i przeprowadzania egzaminów kwalifikacyjnych dla kandydatów na inspektorów Inspekcji Transportu Drogowego (Dz. U. 2002 r., Nr 5, poz. 50 ze zm.) zatrudnionym na stanowisku urzędniczym w służbie cywilnej umowy określającej prawa i obowiązki stron związane z uczestnictwem kandydata w kursie specjalistycznym (tzw. umowy o szkolenie), w której strony ustanawiają obowiązek pracownika zwrotu kosztów szkolenia na wypadek rozwiązania przez

pracownika umowy o pracę przed upływem oznaczonego w umowie okresu pracy ?"

odmawia podjęcia uchwały.

Uzasadnienie

Okoliczności faktyczne sprawy, w której wyłoniło się rozpoznawane zagadnienie prawne przedstawiają się następująco. 26 września 2007 r. pozwany Bogdan C. i powód Wojewódzki Inspektorat Transportu Drogowego w G. zawarli umowę o pracę na czas określony od 30 września 2007 r. do 15 kwietnia 2008 r. Pozwany został zatrudniony na stanowisku referenta na terenie województwa X. w pełnym wymiarze czasu pracy. Było to stanowisko wspomagające w służbie cywilnej. W umowie wskazano, że w sprawach w niej nieuregulowanych zastosowanie mają przepisy ustawy z dnia 24 sierpnia 2006 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 170, poz. 1218, z późn. zm.) oraz ustawy kodeks pracy. Tego samego dnia strony podpisały umowę o szkolenie, na podstawie której pracodawca skierował pozwanego na szkolenie przewidziane w art. 76 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 125, poz. 874 ze zm.) i zobowiązał się pokryć koszty zakwaterowania i wyżywienia według okresowych rozliczeń przedstawianych przez organizatora szkolenia, a także koszty przejazdu na rozpoczęcie i zakończenie szkolenia, na praktyki zawodowe odbywane w Wojewódzkim Inspektoracie, na codwutygodniowe powroty z miejsca delegowania do miejsca zamieszkania. W umowie wskazano, że koszty organizacyjne szkolenia, obejmujące koszty poniesione na wynajem sal wykładowych oraz wynagrodzenia wykładowców pokryje Główny Inspektorat Transportu Drogowego. Pracownik zobowiązał się do ukończenia szkolenia i złożenia egzaminu kwalifikacyjnego z wynikiem pozytywnym, przepracowania w zakładzie pracy 3 lat, począwszy od dnia złożenia egzaminu kwalifikacyjnego. Ponadto pracownik (pozwany) zobowiązał się w przypadku przerwania szkolenia lub niezaliczenia egzaminu kwalifikacyjnego do zwrotu w całości wszystkich kosztów wymienionych w § 1 ust. 1 i 2 umowy, w przypadku wcześniejszego niż

przed upływem okresu 3 lat rozwiązania umowy o pracę zobowiązał się zwrócić pracodawcy koszty, o których mowa w § 1 ust. 1 i Głównemu Inspektoratowi Transportu Drogowego koszty, o których mowa w § 1 ust. 2. Koszty podlegające zwrotowi podlegają proporcjonalnemu zmniejszeniu w stosunku do okresu przepracowanego po złożeniu egzaminu kwalifikacyjnego według określonego w umowie wzoru. W treści umowy wskazano, że obowiązuje ona od 1 października 2007 r. do dnia zakończenia szkolenia, zaś w zakresie nieuregulowanym w umowie zastosowanie mają przepisy ustawy z 6 września 2001 r. o transporcie drogowym, rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 12 października 1993 r. w sprawie zasad i warunków podnoszenia kwalifikacji zawodowych i wykształcenia ogólnego dorosłych, kodeksu cywilnego (Dz.U. z 1993 r. Nr 103, poz. 472 ze zm.). Pozwany ukończył szkolenie z wynikiem pozytywnym. Dlatego też 29 marca 2008 r. strony zawarły umowę o pracę na czas określony od 29 marca 2008 r. do 28 marca 2011 r. Pozwany został zatrudniony na stanowisku młodszego inspektora transportu drogowego w C. w pełnym wymiarze czasu pracy. Stanowisko to zostało zaliczone do grupy stanowisk specjalistycznych w służbie cywilnej. W dniu 24 września 2008 r. pozwany złożył oświadczenie o wypowiedzeniu umowy o pracę. Wobec tego powód wniósł do Sądu Rejonowego pozew o zasądzenie od pozwanego Bogdana C. 4 886,95 zł z tytułu zwrotu kosztów szkolenia na podstawie umowy o szkolenie z 26 września 2007 r. W odpowiedzi na pozew Bogdan C. wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 30 czerwca 2009 r. Sąd Rejonowy oddalił powództwo.

Rozpoznając apelację powoda od tego wyroku Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 76 ust. 2 ustawy z dnia 24 sierpnia 2006 r. o służbie cywilnej członek korpusu służby cywilnej nie ponosi opłat z tytułu uczestnictwa w szkoleniach przewidzianych dla służby cywilnej. W ocenie Sądu możliwe są dwie interpretacje tego przepisu. Po pierwsze, jego literalna wykładnia prowadzić może do wniosku, iż członek korpusu służby cywilnej jedynie tak długo nie ponosi kosztów szkoleń przewidzianych dla członków korpusu służby cywilnej, jak długo piastuje stanowisko w służbie cywilnej. Możliwy jest zatem wniosek, że hipoteza tego przepisu obejmuje wyłącznie okres od rozpoczęcia pracy na stanowisku należącym do korpusu służby cywilnej do zakończenia piastowania takiego stanowiska. W tym okresie nie można

żądać od pracownika - członka korpusu służby cywilnej - zwrotu kosztów szkoleń, w których brał on udział. W konsekwencji, skoro rozważany przepis nie reguluje (pozytywnie ani negatywnie) sytuacji po ustaniu stosunku pracy, to strony mogą zawrzeć umowę określającą ich prawa i obowiązki (umowę o szkolenie), w której ustanawiają obowiązek pracownika zwrotu kosztów szkolenia na wypadek rozwiązania przez niego umowy o pracę przed upływem oznaczonego w umowie okresu pracy. Miałyby wówczas zastosowanie zasada, iż pracownik ma obowiązek zwrócić koszty szkolenia, gdy wynika to z uzgodnienia stron stosunku pracy (wyrok Sądu Najwyższego z 14 maja 1998 r., I PKN 110/98, OSNP 1999 nr 10, poz. 338).

Po drugie, możliwe jest interpretacja, według której art. 76 ust. 2 statuuje dla pracowników będących członkami korpusu służby cywilnej zasadę nieodpłatności szkoleń. Z ustępu pierwszego tego artykułu wynika, iż uczestnictwo członka korpusu służby cywilnej w szkoleniach przewidzianych dla służby cywilnej jest traktowane na równi z wykonywaniem przez niego obowiązków służbowych. Po stronie pracodawcy powstaje więc obowiązek poniesienia opłat z tytułu uczestnictwa pracownika w szkoleniach przewidzianych dla służby cywilnej (w tym szkoleniach specjalistycznych). W takiej sytuacji ten obowiązek pracodawcy - i odpowiadające mu uprawnienie pracownika - stają się obligatoryjnym składnikiem umowy o pracę, którego treść nie może być przez strony uregulowana mniej korzystnie niż przewidują to odpowiednie przepisy, a to ze względu na zasadę wyrażoną w art. 18 § 1 k.p. Skoro więc ustawodawca nie przewidział możliwości żądania od pracownika zwrotu kosztów odbytych szkoleń w przypadku rozwiązania stosunku pracy przed upływem określonego okresu zatrudnienia, to brak jest podstaw do zmiany tej zasady przez zawarcie umowy, na podstawie której w przypadku rozwiązania umowy o pracę przed upływem określonego czasu, pracownik zobowiązany będzie do zwrotu kosztów szkoleń. Wobec tego obciążanie pracownika zatrudnionego na stanowisku urzędniczym w służbie cywilnej takimi kosztami stałoby w sprzeczności z ustawą o służbie cywilnej. W rezultacie, można by przyjąć, że zawarta przez strony umowa w zakresie obowiązku zwrotu kosztów szkolenia - jako sprzeczna z ustawą — jest dotknięta nieważnością (art. 58 k.c.).

Zdaniem Sądu Okręgowego przedstawione rozważania wskazują na to, że w sprawie powstało zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, które

powinno być przedstawione do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu. W przekonaniu Sądu wątpliwości te dotyczą wykładni art. 76 ust. 2 ustawy z 24 sierpnia 2006 r. o służbie cywilnej, mającego zastosowanie w ustalonym stanie faktycznym sprawy, a rozstrzygnięcie zagadnienia ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, bowiem przedstawione wykładnie tego przepisu mogą doprowadzić do przeciwstawnych rozstrzygnięć.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedmiotem przedstawionego Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego może być jedynie kwestia budząca poważne wątpliwości prawne, na którą odpowiedź jest niezbędna do rozstrzygnięcia sprawy. Konieczne jest zatem istnienie związku przyczynowego między przedstawionym zagadnieniem prawnym (i ewentualną uchwałą Sądu Najwyższego) a podjęciem przez sąd odwoławczy decyzji jurysdykcyjnej co do istoty sprawy. Z tej przyczyny sąd drugiej instancji, przedstawiając Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, jest obowiązany wykazać, dlaczego rozstrzygnięcie tego zagadnienia jest niezbędne do rozpoznania środka odwoławczego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 sierpnia 2009 r., II PZP 8/09, LEX nr 529760 i tam powołane wcześniejsze orzecznictwo). Dlatego Sąd Najwyższy odmówił udzielania odpowiedzi na rozpatrywane pytanie prawne, uznając że Sąd Okręgowy nie wykazał, że odpowiedź ta jest konieczna w takim rozumieniu.

Przed uzasadnieniem powyższego stwierdzenia z odwołaniem się do postanowienia Sądu Okręgowego, konieczne jest przypomnienie, że postępowanie określone w art. 390 § 1 k.p.c. jest w zakresie, w jakim toczy się przed Sądem drugiej instancji elementem postępowania apelacyjnego. W szczególności oznacza to, że zgodnie z art. 378 § 1 k.p.c. sąd drugiej instancji „rozpoznaje sprawę w granicach apelacji”, co z jednej strony oznacza przysługiwanie temu sądowi pełnej swobody jurysdykcyjnej, ograniczonej jedynie granicami zaskarżenia, z drugiej zaś obowiązek rozważenia wszystkich zarzutów i wniosków podniesionych w apelacji oraz zgłoszonych w pismach procesowych składanych w toku postępowania apelacyjnego. Obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji oznacza

zarówno bezwzględny zakaz wykraczania przez Sąd drugiej instancji poza te granice, jak też nakaz wzięcia pod uwagę i rozważenia wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków (postanowienie Sądu Najwyższego z 21 sierpnia 2003 r., III CKN 392/01, OSNC 2004, nr 10, poz. 161, wyroki Sądu Najwyższego z: 6 czerwca 2007 r., II PK 318/06, 5 grudnia 2007 r., II PK 122/07, niepubl., 2 lipca 2008 r., II PK 7/08, niepubl.). Zamiar wystąpienia do Sądu Najwyższego z pytaniem prawnym w trybie art. 390 k.p.c. nie zwalnia sądu drugiej instancji od wynikającego z art. 378 § 1 k.p.c. obowiązku uprzedniego rozważenia podniesionych w postępowaniu apelacyjnym zarzutów i wniosków. Przeciwnie, decyzja o wystąpieniu z pytaniem powinna być rezultatem takiego rozważenia. Dopiero wtedy sąd może bowiem uzyskać pewność, że przedstawienie zagadnienia prawnego do rozważenia Sądowi Najwyższemu jest konieczne do rozstrzygnięcia sprawy.

Pytanie Sądu dotyczy art. 76 ust. 2 ustawy z 24 sierpnia 2006 r. o służbie cywilnej, według którego członek korpusu służby cywilnej nie ponosi opłat z tytułu uczestnictwa w szkoleniach przewidzianych dla służby cywilnej. Formułując to pytanie Sąd nie rozważył w uzasadnieniu postanowienia zarzutów apelacyjnych (nie przedstawił w ogóle apelacji powoda), których uwzględnienie mogłoby prowadzić do wniosku o bezprzedmiotowości rozpatrywanego zagadnienia prawnego. Dotyczy to zwłaszcza zarzutu niewłaściwego zastosowania art. 76 ust. 2 ustawy z 24 sierpnia 2006 r. o służbie cywilnej, przez uznanie, że w pojęciu szkoleń przewidzianych dla służby cywilnej mieści się kurs specjalistyczny na inspektora Inspekcji Transportu Drogowego, o którym stanowi art. 76 ust. 2 ustawy z 6 września 2001 r. o transporcie drogowym i który był przedmiotem umowy o szkolenie leżącej u podłoża rozpatrywanego sporu. Zdaniem powoda szkolenie, które odbywa kandydat na inspektora ruchu drogowego nie jest szkoleniem przewidzianym dla służby cywilnej. Gdyby tak było, to rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy zagadnienie prawnego będącego przedmiotem niniejszego postępowania byłoby z oczywistych powodów zbędne. Jak wyżej wskazano, rozważenie tego rodzaju zarzutów apelacyjnych w celu wykazania, że pomimo ich sformułowania w apelacji rozstrzygnięcie przedstawionego przez Sąd zagadnienia jest konieczne dla rozstrzygnięcia sprawy, jest obowiązkiem sądu przedstawiającego zagadnienie prawne. Jeśli Sąd pytający tego nie robi, to Sąd

Najwyższy, aby odpowiedzieć na pytanie musiałby sam rozważać trafność zarzutów apelacji mających wstępne znaczenie dla oceny celowości pytania prawnego. Oczywiście nie mieści się to w roli Sądu Najwyższego określonej w art. 390 k.p.c.

Sąd Okręgowy zaniechał również wyjaśnienia (choćby w formie ustosunkowania się do ustaleń Sądu pierwszej instancji) okoliczności faktycznych, których jednoznaczne ustalenie ma decydujące znaczenie dla stwierdzenia, czy udzielenie odpowiedzi na przedstawione pytanie prawne ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Na przykład, Sąd nie wyjaśnił podnoszonej przez pozwanego kwestii okresu obowiązywania umowy o szkolenie, a szczególnie, jak należy rozumieć jej § 4, według którego „umowa obowiązuje od dnia 01 października 2007 r. do dnia zakończenia szkolenia.” Zdaniem pozwanego oznacza to, że także postanowienie umowy nakładające na niego obowiązek zwrotu kosztów w przypadku wcześniejszego rozwiązania umowy obowiązywało w tym zamkniętym okresie. Gdyby tak było, to rozstrzygnięcie sformułowanego przez Sąd Okręgowy zagadnienia prawnego miałyby się z celem.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 z późn. zm.) postanowił jak w sentencji.